

N:o 33.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående nytt riksdags- och riksbankshus m. m.; gifven Stockholms slott den 13 Maj 1887.

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 10 Juni 1883 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, hvar och huru lämplig byggnadsplats eller lämpliga byggnadsplatser för nytt riksdagshus och nytt riksbankshus kunde beredas, samt låta utarbета ritningar och kostnadsförslag i berörda hänseenden äfvensom utreda såväl, huruvida i sådant fall icke nuvarande riksdagshus kunde till riksarkiv eller annat statens ändamål användas, som ock öfriga med omförmälda byggnadsförslag på ett eller annat sätt sammanhängande frågor och derefter aflåta proposition till Riksdagen, har Kongl. Maj:t den 29 Juni samma år för ändamålet tillsatt en komité, som den 29 November 1884 afgifvit utlåtande i de komitén underställda frågor; och vill Kongl. Maj:t, under åberopande af bilagda protokoll öfver finansärenden för denna dag, härmed föreslå Riksdagen att besluta,

1:o) att en för inrymmande af Riksdagen, Riksbanken, Riksgäldskontoret och Justitieombudsmansexpeditionen afsedd byggnad må uppföras å vestra delen af Helgeandsholmen;

2:o) att Artilleriplanen, eller den del af Artillerigården, som är belägen emellan Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibyllegatorna, äfvensom erforderlig del af tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne må, efter afrödjande af det å Artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande af nytt hofstall, med rätt för Kongl. Maj:t att för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallsanläggningen med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid Artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt;

3:o) att Riksdagens och Riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och Riksgäldskontorets afflyttning från desamma disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka sakna egen lokal;

4:o) att såsom godtgörelse för upplåtelse af tomt å Helgeandsholmen för den del af ofvan omförmälda byggnad, som är afsedd att inrymma Riksbanken, äfvensom för uppförande af ifrågavarande del af byggnaden må af Riksbankens medel till fonden för nytt riksdagshus öfverlemnas ett belopp af 1,200,000 kronor, äfvensom att efter samma byggnadsarbetes fullbordande dispositionsrätt öfver Riksbankens nuvarande tomter med derå befintliga byggnader tillägges statsverket;

5:o) att fullständiga ritningar med kostnadsförslag till ofvan omförmälda byggnad å Helgeandsholmen må genom Kongl. Maj:ts försorg upprättas och derefter till Riksdagen öfverlemnas samt att de för upprättandet af ifrågavarande ritningar och kostnadsförslag erforderliga utgifter må få af tillgångarne i fonden för nytt riksdagshus bestridas; samt

6:o) att af samma fond må utgå *dels* de belopp, som kunna i vederbörlig ordning varda bestämda att erläggas i lösen för basarbyggnaden å Norrbro och den i Norrström utmed Helgeandsholmens norra strand befintliga tvättinrättning, *dels* intill ett belopp af högst 990,000 kronor kostnaden för uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen äfvensom af högst 80,000 kronor för uppförande eller anordnaude på annat sätt af ett vaktstall i Kongl. slottets närhet, *dels ock* de till sammanlagdt 55,000 kronor beräknade kostnaderna för ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid Artilleriplanen och för inlösen af byggnaderna å egendomen N:o 6 i kvarteret Bodarne.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Gust. Tamm.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 13 Maj 1887.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve
EHRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA,
Friherre TAMM.

Chefen för Finansdepartementet, Statsrådet Friherre Tamm föredrog i underdånighet särskilda i nåder förordnade komiterades den 29 November 1884 afgifna underdåniga betänkande och förslag angående byggnadsplatser för nytt riksdagshus och ny riksbank m. m. samt anförde derefter:

»Då vid 1865—1866 årens riksdag beslut fattades om påbyggnad och förändring af Riksens Ständers hus och f. d. Hebbeska huset för inrymmande deri af Riksdagens båda kamrar, afsågs härmed allenast att bereda nationalrepresentationen lokal under den tid, som kunde förflyta, intill dess ett nationen värdigt riksdagshus hunne anskaffas. Under de efter nämnda tid tilländagångna tjugu åren har frågan om anskaffandet af ett sådant hus nästan oafbrutet stått på Riksdagens dagordning. Med hvarje år har behofvet deraf blifvit mera kämbart,

ur synpunkten ej mindre af den ständigt stigande svårigheten att bereda utrymme för det med folkmängdens tillväxt ökade ledamotsantalet i båda kamrarne, än äfven af det obehag och den våda för helsan, som vistandet uti de i hygieniskt afseende illa tillgodosedda lokalerna i det nuvarande riksdagshuset måste medföra. De tid efter annan för icke ringa kostnad vidtagna förändringarne i detta hus hafva väl kunnat för någon tid minska de mest öfverklagade olägenheterna, men behofvet af en ny, ändamålsenligare lokal har dock städse ånyo gjort sig gällande med en styrka, som icke låtit sig afvisa. Talrika förslag dels till ombyggnad af det nuvarande riksdagshuset, dels till uppförande af ett nytt sådant bära härom tillräckligt vittne. Sålunda förevar vid 1871 års riksdag ett förslag att å nedre delen å riksdagshusets tomt uppföra en ny byggnad, afsedd att ställas i gemenskap med de äldre hufvudbyggnaderna. Vid 1872 års riksdag väcktes förslag om vidtagandet af åtgärder för att på Helgeandsholmens vestra del skaffa plats för ett nytt riksdagshus, hvilket förslag utgjorde föremål för förhandlingar äfven vid de två närmast följande riksdagarne. I sammanhang med den år 1875 ånyo väckta frågan om Helgeandsholmens ordnande utgjorde äfven frågan om lämpligheten af det nya riksdagshusets förläggande derstädes föremål för öfvervägande. 1878 års Riksdag behandlade ett förslag om uppförande å riksdagshustomtens södra del af en byggnad för inrymmande af två nya salar för kamrarne. 1879 och 1880 årens Riksdagar förordnade om utredning angående uppförande, helst å Riddarholmen, af ett nytt riksdagshus. Vid 1881 års riksdag fattades beslut om upprättande af ritningar och förslag till tillbyggnad af det gamla riksdagshuset, afseende dess begagnande för högst trettio år. Det på grund häraf upprättade förslaget förkastades vid 1882 års riksdag, då i stället beslut fattades om beredande af ökad utrymme för Riksdagen genom användande för ändamålet af åtskilliga af de till bostadslägenheter och embetslokaler i riksdagshuset upplåtna rum.

I jembredd med åtgärderna för anskaffandet af nytt riksdagshus hafva gått bemödanden för förvärfvande af ny tomt för *Riksbanken*. Sedan bankoutskottet vid 1872 års riksdag fästat uppmärksamheten derpå, att de nuvarande bankhusen vore alldeles otjenliga för sitt ändamål, att de icke kunde äfven med genomgripande ändringar göras ändamålsenliga, samt att deras läge i sydöstra delen af staden redan då vore och framdeles blefve allt mer olämpligt, då den större affärsrörelsen hade sina lokaler hufvudsakligen i de vestligaste delarne af staden inom broarne och sannolikt efter hand skulle allt mera draga sig åt norr, beslöt Riksdagen, att i sammanhang med den då beslutade utredningen om lämpligheten af det nya riksdagshusets förläggande

till Helgeandsholmen undersökning skulle ega rum om möjligheten och ändamålsenligheten att antingen i samma byggnad inrymma Riksbanken och Riksgäldskontoret eller ock för Riksbanken bereda lämplig lokal antingen på Helgeandsholmen eller i dess grannskap. Efter det de väckta frågorna om Helgeandsholmens bebyggande vid 1874 års riksdag fallit, anhöll 1875 års Riksdag i underdånig skrifvelse, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta tillse, om och under hvilka vilkor antingen det i hörnet af Mynttorget och Myntgatan belägna kanslihuset eller annan lämplig och närbelägen, staten tillhörig plats skulle kunna till Riksbanken i och för bebyggande öfverlåtas. Denna Riksdagens anhållan gaf upphof till utredningar och förslag angående Helgeandsholmens ordnande och uppförande derstädes af såväl ny riksbanksbyggnad som nytt riksdagshus eller ettdera, men, efter det Stockholms stadsfullmäktige år 1878 förklarar sig för det fall, att någondera af berörda byggnader komme att å holmen uppföras, icke vilja bidra till kostnaderna för holmens ordnande, förföllo dermed äfven de ifrågasatta byggnadsföretagen. Under år 1879 gjorde bankofullmäktige särskilda underdåniga framställningar hos Eders Kongl. Maj:t om förvärfvande för Riksbankens räkning antingen af den vid Vasabrons norra ända belägna, för Kongl. hofstallets behof upplåtna egendomen N:o 1 i kvarteret Sjöhästen eller ock någondera af två alternativt föreslagna platser å Helgeandsholmen. Genom nådigt bref den 3 December 1880 förklarade Eders Kongl. Maj:t den förstnämnda framställningen icke för det dåvarande kunna bifallas, hvaremot med anledning af den senare framställningen Eders Kongl. Maj:t afgaf förklaranden, hvilka föranledde dels till en af bankoutsrottet till 1881 års Riksdag gjord hemställan, att för upplåtelse till Riksbanken i och för uppförande af nytt riksbankshus af samtliga de kronan tillhöriga tomterna å Helgeandsholmen äfvensom för bortflyttandet från holmen af de för hofstallets räkning använda, staten tillhöriga byggnaderna derstädes ett belopp af 1,200,000 kronor skulle för uppförande af nytt hofstall äfvensom af ett vaktstall i Kongl. slottets närhet ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande, dels till nådig proposition till samma års Riksdag om Artilleriplanens disponerande för uppförande af nytt hofstall. Såväl bankoutsrottets hemställan som den nådiga propositionen blefvo emellertid af Riksdagen afslagna.

Sedan frågan om nybyggnad för Riksdagen och Riksbanken blifvit genom enskild motion vid 1883 års riksdag ånyo upptagen, anhöll Riksdagen i underdånig skrifvelse den 10 Juni samma år — under anförande, bland annat, att utvägen att anhålla om Eders Kongl. Maj:ts medverkan syntes Riksdagen så mycket hellre kunna och böra anlitas, som flera af de redan i fråga satta likasom ock andra möjligen ytter-

ligare i fråga kommande sätt för frågans lösning förutsatte begagnande af tomter, som stode under Eders Kongl. Maj:ts disposition och hvilkas användande skulle påkalla förändrade anordningar beträffande under Eders Kongl. Maj:t lydande verk och inrättningar — att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, hvar och huru lämplig byggnadsplats eller lämpliga byggnadsplatser för nytt riksdagshus och nytt riksbankshus kunde beredas, samt låta utarbета ritningar och kostnadsförslag i berörda hänseenden äfvensom utreda såväl, huruvida i sådant fall icke nu varande riksdagshus kunde till riksarkiv eller annat statens ändamål användas, som ock öfriga med omförmälda byggnadsförslag på ett eller annat sätt sammanhängande frågor. Vid föredragning den 29 Juni 1883 af denna Riksdagens skrifvelse behagade Eders Kongl. Maj:t tillsätta en komité för afgifvande af utredning och förslag i det begärda afseendet.

I underdånig skrifvelse den 7 September 1883 anförde Kammar-kollegium — som redan år 1876 gjort underdånig framställning med anledning deraf att utrymmet i *kammararkivet* vore så upptaget, att efter två till tre år plats för flere handlingar icke kunde der beredas — att de åtgärder, som vidtagits i syfte att genom handlingars återlemnande till vederbörande embetsverk och inrättningar i hufvudstaden eller öfverflyttande af handlingar till Kollegii embetslokal, Kammar-rättens arkiv eller Riksarkivet minska den der redan befintliga och med hvarje år i allt högre grad framträdande olägenheten af bristande utrymme i kammararkivet, visat sig icke kunna för någon längre tid afhjelpa berörda olägenhet, äfvensom att nedersta våningen i arkivets lokal besvärades af fukt, som i hög grad skadade en del af der förvarade handlingar, hvarföre det vore angeläget, att annan lokal för dem anvisades. På grund af hvad Kollegium sålunda anført uttalade Kollegium såsom önskvärdt, att en någorlunda tillräcklig lokal för kammararkivets utvidgande kunde erhållas på Riddarholmen och helst i den omedelbara närheten af kammararkivet, hvarigenom enligt Kollegii mening åt denna fråga skulle gifvas en med hänsyn till nuvarande förhållanden tillfredsställande lösning. Denna Kollegii framställning blef af Eders Kongl. Maj:t den 14 September 1883 öfverlemd till nyss berörda komité för att tagas i öfvervägande i sammanhang med öfriga till dess behandling hörande frågor.

Omförmälda komité afgaf den 29 November 1884 utlåtande i de komitén underställda frågor. Efter att i detta utlåtande hafva, i enlighet med verkställda beräkningar, angifvit den erforderliga storleken å det nya riksdagshusets byggnadsplats till i rundt tal 57,000 kvadratfot, hvartill i händelse af riksbankens sammanbyggande med riksdags-

huset komme ett tillskott i grundyta af 15,000 qvadratfot, har komitén såsom möjliga byggnadsplatser för nytt riksdagshus angifvit

en tomt å öfre delen af Slottsbacken midt för Kongl. slottet;
Helgeandsholmen;

fyra särskilda platser å Riddarholmen, nemligen

det nu varande riksdagshusets tomt, utvidgad med vidliggande tomter,

Riksgäldskontorets och Riksarkivets reglerade tomter,

norra delen af holmen, som intages af Generalstabens hus, stadens auktionsverk och pantlåneinrättning samt bolaget P. A. Norstedt & Söners egendom,

eller ock å Riddarholmens vestra del en plats, som delvis upptages af förra kungshuset och Kammarrättens hus,

norra delen af Carl XIII:s torg;

Stora teaterns tomt;

Artilleriplanen; samt

två platser å Skeppsholmen, den ena å holmens norra del, vester om uppfartsvägen från bron, och den andra söder om kyrkan.

Af dessa byggnadsplatser har likväl komitén på anförda skäl ansett endast platserna å Riddarholmens vestra del, Helgeandsholmen, teatertomten, Artilleriplanen samt de två platserna å Skeppsholmen böra komma under närmare öfvervägande. Med afseende derå att Riksdagen i den underdåniga skrifvelse, som föranledt komiténs nedsättande, förklarar sig icke anse lämpligt att i den begärda utredningen inbegripa frågorna om Helgeandsholmens ordnande och nytt hofstalls anskaffande har emellertid komitén funnit sig förhindrad att uttala ett omdöme om hvad som kunde tala för eller emot Helgeandsholmen såsom plats för riksdagshus med eller utan utan riksbank, men då komitén funnit sig böra framlägga fullständiga jemförande beräkningar öfver kostnaderna för dels anskaffande och ordnande af de platser, som ansetts förtjena närmare undersökning såsom byggnadstomter för riksdagshuset, dels byggnadens grundläggning derstädes, har komitén utsträckt dessa jemförande kostnadsberäkningar med dertill hörande utredningar till Helgeandsholmen, på det att angående denna holme måtte föreligga siffror, som vore fullt jemförliga med dem, som afsåge de öfriga byggnadsplatserna.

Öfver de byggnadstomter, som enligt komiténs mening borde komma under närmare ompröfning, har komitén från Stockholms stads ingenjörskontor införskaffat kartor, å hvilka derefter antecknats resultaten af borringar och höjdmätningar, som på komiténs uppdrag af Majoren C. J. Knös å de särskilda ställena verkstälts för att utröna markens

beskaffenhet och höjdförhållanden. För kostnadernas bedömande har komitén äfven låtit uträkna kubikinnehållet af de byggnader å Riddarholmen, Helgeandsholmen, Artilleriplanen och Skeppsholmen, som måste bortskaffas, om riksdagshuset förlades å någon af dessa platser. Jemförande kostnadsförslag öfver planering och grundläggning för nytt riksdagshus med dertill hörande yttre anordningar på hvar och en af de sex platserna hafva uppgjorts af Majoren Knös, dervid enahanda grunder och prisbestämmelser blifvit öfverallt följda. Vidare hafva jemförande beräkningar uppgjorts öfver värdet af de byggnader, som på de olika ställena behöfde undanrödjas, eller kostnaden för deras ersättande med andra. Alla genom komiténs försorg uppgjorda kostnadsförslag för nya byggnader hafva granskats af Förste Fyringeniören G. E. Höjer.

De af komitén verkställda beräkningarne å de kostnader, som måste bestridas, innan murarne till ett nytt riksdagshus kunde börja att resas på en eller annan af ifrågavarande platser, har komitén på följande sätt sammanfattat:

	Planering och grundläggning för huset, terrasser med uppfartsvägar och yttertrappor. Vägars omläggning. Omgifvande markens ordnande.	Förvärfvande och ersättande af mark och byggnader. Värdet af borttagna byggnader eller deras ersättande med nya.	Tillsammans.
Riddarholmens vestra del	640,000: —	1,139,000: —	1,779,000: —
Helgeandsholmen (utan riksbank)	1,610,000: —	1,850,000: —	3,460,000: —
Teatertomten	814,000: —	2,755,000: —	3,569,000: —
Artilleriplanen	590,000: —	476,000: —	1,066,000: —
Skeppsholmen (närmare strömmen)	689,000: —	638,000: —	1,327,000: —
Skeppsholmen (söder om kyrkan).....	605,000: —	610,000: —	1,215,000: —

Beräkning öfver kostnaden för byggnadsplats för gemensamt riksdags- och riksbankshus har komitén uppgjort endast för Helgeandsholmen. Denna kostnadsberäkning slutar å en summa af 3,091,000 kronor, beroende den i jemförelse med kostnaden för byggnadsplats för ensamt riksdagshus lägre slutsumman hufvudsakligen derpå, att värdet af Riksbankens nuvarande tomter med derå befintliga byggnader afräknats.

Vid valet bland de föreslagna byggnadsplatserna har komitén uttalat sig för endera af de alternativt uppgifna platserna å Skeppsholmen. På ofvan angifvet skäl hade Helgeandsholmen uteslutits från jämförelsen, men i afgifna reservationer hafva emellertid fem af komiténs tio ledamöter förklarats sig anse Helgeandsholmen vara den plats, som företrädesvis egnade sig till byggnadsplats för nytt riksdagshus.

I fråga om användningen af det nuvarande riksdagshuset efter Riksdagens afflyttning derifrån har komitén, sedan genom sakkunnige män verkställda undersökningar ådagalagt, att husets förvandling till lokaler för embetsverk icke skulle möta några svårigheter, föreslagit, att huset måtte inredas till lägenheter för sådana statens embetsverk, åt hvilka lokaler för närvarande måste förhyras.

Hvad åter angår kammarsarkivet, har komitén, som ansett detta arkivs behof af ökad utrymme vara så trängande, att med dess afhjelpande icke kunde anstå till den aflägsna tidpunkt, då för inrymmande af arkivets öfverflöd det nuvarande riksdagshuset skulle kunna anlitas, föreslagit, att arkivet måtte inrymmas i Marinförvaltningens hus samt att åt Förvaltningen jemte öfriga i dess hus inrymda embetsverk ny lokal måtte beredas genom inköp för ändamålet af de båda f. d. gymnasiihusen å Riddarholmen eller, om sistberörda förslag icke kunde godkännas, att åt de nu i Marinförvaltningens hus inrymda embetsverk lägenheter måtte hyras i enskilda hus, intill dess att nuvarande riksdagshuset blefve ledigt.

Då valet af Skeppsholmen till plats för riksdagshuset uteslöte möjligheten att med detta hus sammanbygga det tillämnade nya huset för Riksbanken, hade komitén måst vara betänkt att föreslå en tomt för ensamt riksbankshus. I detta afseende hafva komiterade på anförda skäl ansett sig i första rummet böra förorda de båda nu varande banktomterna, förenade till en tomt. För uppförande af ett nytt riksbankshus på denna plats har komitén låtit uppgöra fullständiga plan- och fasadritningar samt kostnadsförslag, utvisande det senare, att byggnaden kunde i fullständigt skick erhållas för 880,000 kronor, dervid icke något afräknats för materialerna i de nuvarande byggnaderna. Till denna kostnadssumma komme emellertid ett ytterligare belopp af 120,000 kronor för utförande af vissa arbeten för möjliggörande af bankrörelsens fortsatta bedrifvande å nu varande ställe under byggnadstiden, så att under sistnämnda förutsättning det nya bankhuset komme att kosta 1,000,000 kronor, deri inräknadt hyra för de mindre lägenheter, som icke under hela byggnadstiden kunde få kvarblifva.

För den händelse åter att detta komiténs förslag icke skulle

lyckas göra sig gällande, har komitén verkställt utredningar angående ett par andra tomter, som i sådan händelse borde enligt komiténs åsigt komma i åtanke såsom plats för det nya riksbankshuset, nemligen kvarteret Atomena (förra Bergstrahlska huset) i hörnet af Riddarhus-torget och Stora Nygatan samt det förut af bankofullmäktige för ändamålet ifrågasatta kvarteret Sjöhästen framför Vasabrons norra mynning.

Äfven efter afgifvandet af komiténs omförmälda betänkande har frågan om beredande af byggnadsplats för nytt riksbankshus utgjort föremål för förhandlingar, i det fullmäktige i Riksbanken i skrifvelse af den 5 Mars 1886 gjort underdånig framställning i fråga om förvärfvande för Riksbankens räkning i och för uppförande af ett riksbankshus af antingen nyssberörda tomt i kvarteret Sjöhästen eller ock Akademiens för de Fria Konsterna hus i kvarteret Uttern vid Fredsgatan. De med anledning af denna framställning från vederbörande infordrade yttranden öfverlemnades på grund af Eders Kongl. Maj:ts beslut den 15 påföljande Maj till fullmäktige i Riksbanken; och torde jag beträffande hvad vid denna behandling af frågan förekom nu allenast behöfva erinra derom, att Justitiekanslersemetet i afgifvet utlåtande uttalat den uppfattning, att de vilkor, under hvilka Akademiens för de Fria Konsterna byggnad donerats till Akademien, innefattade hinder för denna att fränhända sig ifrågavarande byggnad.

Den nyss lemnade kortfattade öfversigten af de bemödanden, som hittills gjorts för anskaffandet af nytt riksdags- och nytt riksbankshus, gifver utan vidare utläggning otvetydigt vid handen, att behovet af de nya byggnaderna varit och är så allmänt och lifligt känt, att, derest icke betydande svårigheter mött vid valet af byggnadsplatser, definitivt beslut om byggnadernas uppförande säkerligen redan långt före detta varit fattadt. Då nu den på Riksdagens begäran i nyssnämnda afseende verkställda utredning någon tid förelegat och härtill kommer, att genom årliga afsättningar till den vid 1884 års riksdag bildade fond för nytt riksdagshus denna fond så vuxit, att densamma den 3 sistlidne Januari utgjorde 2,488,973 kronor 29 öre, synes mig tiden vara inne för realiserandet af de länge sväfvande byggnadsplanerna. Ett ytterligare skäl att undvika längre uppskof föreligger i den omständigheten, att möjligheten att till byggnadsplats förvärfva den bland de i sådant afseende föreslagna platserna, om hvars lämplighet för ändamålet meningarne måhända minst varit delade, eller Helgeandsholmen,

skulle genom ett uppskof väsentligen äfventyras. De å holmen befintliga, Eders Kongl. Maj:t enskildt tillhöriga byggnader äro nemligen, enligt hvad känt är, så bristfälliga, att de icke kunna i sådant skick vidare bibehållas, utan måste underkastas genomgripande reparationer eller ombyggnader, hvarefter deras afstående för det nu ifrågavarande ändamålet icke lärer kunna förväntas, och synes det således vara angeläget, att Riksdagen nu må blifva i tillfälle att besluta, huruvida Helgeandsholmen bör tagas i anspråk till plats för nytt riksdagshus eller icke vidare dertill ifrågasättas.

De dryga hyror, hvilka statsverket nödgas årligen utbetala för beredandet af lokal åt de embetsverk, som sakna egen sådan, innebära äfven i sin mån en maning att ej längre än nödigt är dröja med vidtagandet af de åtgärder, hvarigenom det nu varande riksdagshuset skulle kunna blifva disponibelt till lokaler för embetsverk. Sammanlagda beloppet af de hyror, som erläggas för lokal åt de ifrågavarande embetsverken, eller Justitiekanslersexpeditionen, Justitiedepartementets statistiska afdelning, Lagberedningen, Fångvårdsstyrelsen, Lotsstyrelsen, Lotskontoret, Kommersekollegium, Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen samt Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, uppgår nemligen till 33,500 kronor årligen och motsvarar alltså räntan på ett kapital, som torde icke obetydligt öfverstiga kostnaden för riksdagshusets förändrade inredning. Den uppgifna hyressumman kommer emellertid att ökas. Fångvårdsstyrelsen skall nemligen under nästa år inflytta i annan lokal, för hvilken måste erläggas högre hyra, än verkets nuvarande lokal betingar, och om anskaffande af rymligare och följaktligen dyrbarare lokal för kontroll- och justeringsbyrån föreligger en underdånig framställning. Anskaffande af ökad utrymme för kammararkivet måste ock föranleda kostnader.

Då jag på grund af det anförda anser mig böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att till nu pågående riksdag afgifva förslag om beredande af nya lokaler för Riksdagen och Riksbanken, förekommer härvid först frågan, huruvida byggnadsförslaget bör afse Riksdagens och Riksbankens inrymmande i en gemensam byggnad eller huruvida särskilda lokaler för Riksdagen och Riksbanken må vara att föredraga. Att i hvarje fall i den nya byggnad, som kommer att uppföras för Riksdagen, utrymme bör beredas för Riksgäldskontoret och Justitieombudsmansexpeditionen, torde få anses gifvet. Påtagligt är, att väsentliga fördelar skulle vinnas, derest äfven Riksbanken kunde i samma byggnad inrymmas. Utom det ändamålsenliga deri, att Riksdagen med dess samtliga verk komme att varda på ett ställe sammanförda, talar därför, att kostnaderna för de båda såsom nödvändiga erkända byggnadsföretagen skulle högst

betydligt reduceras genom deras sammansläende till ett. Den besparing i sjelfva byggnadskostnaden för ny riksbank, som skulle uppkomma genom dess sammanbyggande med det nya riksdagshuset, är af byggnadskomitén beräknad till 297,000 kronor, men en ännu mycket betydligare besparing skulle naturligtvis uppstå derigenom, att allenast *en* tomt skulle för båda byggnadsföretagen behöfva tagas i anspråk. Å andra sidan måste de ökade fordringar, som i fråga om ej mindre utrymme än äfven centralt läge måste ställas på byggnadsplatsen för ett hus, hvilket, jemte Riksdagen, skulle rymma äfven Riksbanken, förändra till en väsentlig begränsning i antalet af de tomter, som eljest kunde för riksdagshusbyggnaden ifrågakomma. De för sammanbyggningen nyss anförda skälen synas mig emellertid ega den afgörande vikt, att vid valet mellan de föreslagna byggnadsplatserna för nytt riksdagshus de bland dessa platser, som icke medgifva uppförandet derå af lokal jemväl för Riksbanken, redan på grund af denna omständighet böra lemnas ur räkningen. Jag anser mig därför i det följande kunna utgå från förutsättningen, att det blifvande byggnadsföretaget bör afse uppförandet af en för Riksdagen och dess samtliga verk gemensam byggnad.

Af de platser, som under denna frågas föregående behandling blifvit nämnda såsom egnande sig för uppförandet af nytt riksdagshus, lära af skäl, som äro allt för mycket i ögonen fallande att här behöfva upprepas, platserna vid Slottsbacken och a norra delen af Carl XIII:s torg icke kunna ifrågakomma. Förslaget att bygga riksdagshuset å Riksgäldskontorets och Riksarkivets tomter måste efter den nyligen beslutade tillbyggnaden till Riksarkivet betraktas såsom förfallet. Med den byggnadsplats, som skulle omfatta det af Generalstabens hus, stadens auktionsverk och pantlåneinrättning samt bolaget P. A. Norstedt & Söners egendom nu intagna område, är, efter det å sistnämnda egendom ett nytt, storartadt tryckerietablissemment blifvit uppfördt, förhållandet enahanda. Den nuvarande riksdagshustomten är med afseende på dess mot Riddarholmskyrkan inträngda läge för ändamålet olämplig och dess användande till plats för nytt riksdagshus skulle medföra den högst afsevärda svårigheten, att provisoriska lokaler under byggnadstiden måste anskaffas för Riksdagens kamrar och utskott samt bibliotek m. m. Den fjerde af de ifrågasatta byggnadsplatserna å Riddarholmen, eller det område å holmens vestra del, som nu upptages af förra kungshuset samt Kammarrättens och Marinförvaltningens hus jemte en del af den mellan de två förstnämnda byggnaderna liggande gatan, skulle visserligen, på sätt ock byggnadskomitén erinrat, erbjuda åtskilliga fördelar, men dess utseende till byggnadsplats skulle nödvändiggöra, att flera bland de största embetsverken, nemligen Svea Hofrätt, Kammar-

kollegium, Statskontoret, Kammarrätten, Domänstyrelsen, Sjöförsvarsdepartementet och Marinförvaltningen måste under byggnadstiden inrymmas i hyrda lägenheter, hvilket blefve förenadt med betydande svårigheter och olägenheter för den orubbade fortgången af arbetet i dessa viktiga verk. Utvägen att låta med riksdagshusets påbörjande anstå, intill dess en ny byggnad blifvit för berörda embetsverk uppförd, kan ej heller anlitas af det skäl att, såsom af byggnadskomiténs utlåtande närmare inhemtas, det utrymme, som intages af det nuvarande riksdagshusets vestra flygel, måste tagas i anspråk för den byggnad, som skulle bereda embetsverken ersättning för deras nuvarande lokaler, och det redan nu alltför trånga utrymmet för Riksdagen således ytterligare inskränkas. Då i allt fall, äfven om man för vinnande af det viktiga ändamålet ville frånse de med embetsverkens rubbade ur sina nuvarande lägenheter förbundna svårigheter, den föreslagna byggnadstomten synes föga egna sig för uppförandet af en monumental byggnad, hvars fasad och norra kortsida komme att delvis undanskymmas af andra byggnader och hvars båda öfriga sidor endast blefve synbara från mindre besökta delar af staden, under det att Riddarholmskyrkan med sina betydelsefulla grafkapell komme att i hög grad nedtryckas, synes tanken på denna byggnadsplats böra öfvergifvas.

Då jag den 12 sistlidne Januari gjort underdånig framställning om uppdrag åt Chefen för Finansdepartementet att med biträde af tillkallade sakkunniga personer verkställa utredning angående åtskilliga de Kongl. teatrarne rörande frågor och dervid särskildt framhållet behovet af utredning dels beträffande ifrågasatt om- och tillbyggnad af stora teatern å dess nuvarande tomt, dels rörande lämpligheten af denna tomts försäljning och köpeskillingens användande för uppförandet å annan plats af ny teaterbyggnad, har jag med denna framställning, hvilken Eders Kongl. Maj:t behagat i nåder bifalla, tillräckligt angifvit min åsigt om vigten för teaterinstitutionens fortbestånd deraf, att teatern bibehålles vid rätten att för sina ändamål disponera den ifrågavarande tomt. Endast under förutsättning att tillräckliga medel anvisades för uppförande på annat håll af ny byggnad för stora teatern skulle teatertomten, utan skada för teaterns framtid, kunna tagas i anspråk till byggnadsplats för nytt riksdagshus, men då utsigterna för realiserandet af denna förutsättning icke torde vara synnerligen stora och i allt fall sistnämnda byggnadsfrågas lösning säkerligen skulle icke oväsentligt försvåras genom dess förknippande med frågan om beredande af ny byggnad åt stora teatern, kan jag icke skänka mitt förord åt förslaget att till byggnadsplats för riksdagshus använda teatertomten.

Vida mindre svårighet än i fråga om sistnämnda tomt skulle möta mot förvärfvandet till byggnadsplats af vare sig Artilleriplanen eller någöndera af de alternativt föreslagna platserna å Skeppsholmen, och nekas kan icke, att det af byggnadskomitén förordade förslaget att bygga riksdagshuset å Skeppsholmen erbjuder åtskilliga tilltalande sidor. Men äfven om byggnadsföretaget å dessa platser tänkes såsom inskränkt inom den omfattning, med afscende hvarå komitén tagit platsernas lämplighet för ändamålet i öfvervägande, eller såsom omfattande allenast lokal för Riksdagen samt Riksgäldskontoret och Justitieombudsmansexpeditionen, möter mot valet af ej mindre Artilleriplanen än Skeppsholmen betänklighet i det långa afståndet från flertalet af de centrala embetsverken. Hvad särskildt Skeppsholmen såsom plats för nytt riksdagshus beträffar, bör ej heller lemnas oanmärkt, att då, enligt det ena byggnadsalternativet, handverkskasernen, sjökarteverkets hus och matroskasernen och, enligt det andra, de två förstnämnda byggnaderna samt båtsmanskasernen och skolhuset måste borttagas och ersättas med nya byggnader å holmen, dessa byggnader i förening med riksdagshuset komme att så inkräkta på utrymmet å ifrågavarande holme, att endast ringa plats blefve öfrig för framdeles möjligen erforderliga nybyggnader för flottans räkning, hvarigenom fördelen af marinetablissemens koncentring å Skeppsholmen komme att äfventyras. Dessutom skulle, då den till Skeppsholmen ledande bron i sitt nuvarande skick icke kan anses utgöra en värdig avenue till den blifvande riksdagsbyggnaden, en icke oväsentlig tillökning i de af komitén för byggnadsföretaget beräknade kostnader föranledas af utgiften för denna bro efter längre eller kortare tids förlopp nödvändiga ombyggnad.

De i fråga om artilleriplanen och Skeppsholmen anförda omständigheterna skulle emellertid måhända, derest fråga nu vore om uppförande af ett hus enbart för Riksdagen, icke utgöra tillräcklig grund för förkastandet af de ifrågavarande byggnadsplatserna, men då i enlighet med den förutsättning, jag förut tillät mig uttala såsom gifven, byggnadsföretaget bör afse uppförandet af en för Riksdagen och Riksbanken gemensam byggnad, tillkommer såsom en omständighet af afgörande betydelse bristen på centralt läge hos omförmälda byggnadsplatser. Då såsom ett bland hufvudskälen för Riksbankens förflyttande från dess nuvarande lokal blifvit anfördt, att denna vore alltför aflägsen från de delar af staden, der den större affärsrörelsen hade sitt säte, kan det uppenbarligen icke ifrågakomma att för denna penninganstalt uppsöka en byggnadsplats inom stadsdelar, som af affärsverksamheten äro föga eller alls icke berörda.

Derest min på anförda skäl grundade åsigt om samtliga ofvan omförmälda tomters oanvändbarhet till byggnadsplats för riksdags- och riksbankshus vinner nådigt godkännande, återstår af de hittills ifrågasatta byggnadsplatserna endast Helgeandsholmen. Att denna holme icke allenast uppfyller alla berättigade anspråk i detta afseende, utan dertill i måhända högre grad än någon annan plats inom hufvudstaden förenar alla de egenskaper, som böra förefinnas hos en för det ifrågasvarande viktiga ändamålet afsedd byggnadsplats, läser icke kunna bestridas. Läget i den centralaste delen af hufvudstaden erbjuder genom den omedelbara närheten till embetsverken och de delar af staden, der den större affärsrörelsen har sitt säte, betydande fördelar ej mindre för Riksdagen än för Riksbanken. För Riksbanken, hvilken vore afsedd att inrymmas i den åt Mälaren vettande delen af byggnaden, skulle dessutom den fördel, som ligger i närbelägenheten till hufvudstadens lifligaste trafikled, ytterligare förökas genom anläggandet af broar till holmen från Mynttorget och i Drottninggatans förlängning. På samma gång läget är centralt, är det äfven fritt, hvarigenom det erbjuder den, särskildt ur Riksbankens synpunkt, beaktansvärda förmånen af största möjliga frihet från eldfara. Utrymmet å holmen medgifver äfven, att byggnaden förlägges så långt tillbaka från Norrebro, att någon för Riksdagens förhandlingar störande inverkan af gatu-bullret icke behöfver befaras.

Dessa påtagliga företräden hos Helgeandsholmen hafva naturligtvis under byggnadsfrågans föregående skeden icke kunnat undgå att tilldraga sig uppmärksamheten. Fastmera har, såsom af den förut lemnade redogörelsen framgår, under den tid af närmare tjugu år, denna fråga stått på dagordningen, möjligheten att till byggnadsplats för riksdagshus eller riksbankshus eller bådadera använda Helgeandsholmen utgjort föremål för tid efter annan förnyadt öfvervägande, och i den byggnadskomité, hvars betänkande jag i dag haft nåden inför Eders Kongl. Maj:t föredraga, hafva icke mindre än fem reservanter uttalat sig till förmån för denna plats. Om de i detta afseende framställda förslagen hittills icke ledt till något resultat, har detta berott dels derpå, att Helgeandsholmens användande till byggnadsplats ansetts medföra alltför stora kostnader, dels på betänkligheter af så att säga estetisk art. Till kostnadsfrågan skall jag nedan återkomma. Ur estetisk synpunkt har mot förslaget anmärkts, att en å Helgeandsholmen uppförd monumental byggnad af de dimensioner, den nu ifrågasvarande måste ega, skulle dels, såsom undanskymmande en del af slottets norra fasad, hindra detta att göra sig gällande i sin fulla arkitektoniska skönhet, dels i sin ordning nedtryckas af slottets bygg-

nadsmassa, hvarjemte den åsigt blifvit uttalad, att holmen endast genom att lemnas fri från större byggnader, såsom en öppen, planterad plats, kunde vinna en anordning, värdig dess utomordentliga läge. Jag kan för min del icke erkänna rättigheten af dessa invändningar. En blick på den vid byggnadskomiténs betänkande fogade planritning öfver den afsedda byggnadsplatsen på Helgeandsholmen utvisar, att byggnaden komme att förläggas så, att slottets vestra flygel icke skulle till någon del bortskymmas från sydöstra hörnet af arffurstens palats. Detta förhållande i förening med slottets dominerande läge synes böra alldeles utesluta farhågan, att den nya byggnaden komme att i någon mån förringa slottets verkau i arkitektoniskt hänseende. Då vidare riksdagsbyggnaden icke komme att ligga på något sätt inträngd mot slottet och dessutom gifvetvis komme att uppföras i en helt annan stilhållning än detta och med sjelfständig oberoende karakter i sitt yttre uppträdande, kan jag icke heller finna någon grund för farhågan, att de båda monumentala byggnadernas närbelägenhet till hvarandra med nödvändighet skulle framtvinga en till riksdagsbyggnadens skada utfallande jämförelse dem emellan. Huruvida åter Helgeandsholmen skulle taga sig bättre ut, ordnad endast såsom park än såsom bebyggd med ett monumentalt riksdagshus med en planterad och stilfullt anordnad plats framför fasaden, ungefärligen af Gustaf Adolfs torgs storlek, är ett spörsmål, hvars besvarande måste öfverlemnas åt hvars och ens olika smak. Att meningarna icke äro ense om det förra alternativets företräde, bevisas deraf, att en i dylika frågor så kompetent auktoritet som Öfverintendenten H. Zettervall i sin vid byggnadskomiténs betänkande fogade reservation med värme förordat det senare af de båda alternativen. Huru än svaret på denna smakfråga må utfalla, synes det mig emellertid gifvet, att en hänsyn af denna art icke kan utgöra ett giltigt hinder för staten att för sina ändamål och på ett sätt, som af ingen lär kunna sägas medföra platsens vanprydande, använda sin ifrågavarande dyrbara egendom. För Stockholms stad skulle Helgeandsholmens utseende till byggnadsplats för riksdags- och riksbanksbyggnad medföra den fördel, att den länge och lifligt omtvistade frågan om nämnda holmes ordnande omsider vunne sin lösning; och om än ordnandet enligt sakens natur icke kan ske på ett sätt, som tillfredsställer allas åsikter om det i detta afseende i och för sig rättigaste, kunna meningarna icke vara delade derom, att holmens befriande från de förfallna och vanprydande byggnader, som nu upptaga densamma, och dess bebyggande med en monumental byggnad inom smakfullt anordnade omgifningar måste i hög grad bidra till stadens förskönande.

Derest Helgeandsholmen utses till plats för riksdags- och riksbanksbyggnaden, måste samtliga å holmen vester om Norrbro nu befintliga byggnader undanrödjas. Dessa byggnader äro, som bekant, Kongl. hofstallet jemte de till bostäder för stallpersonalen disponerade, staten tillhöriga tomterna N:ris 1 och 2 i kvarteret Norrbro, de Eders Kongl. Maj:t enskildt tillhöriga tomterna N:ris 3, 4, 5 och 6 i samma kvarter, basarbyggnaden vid Norrbro äfvensom en i Norrström utmed holmens norra strand befintlig, för Kongl. hofvets räkning använd tvätt-inrättning.

I fråga om nyssnämnda Eders Kongl. Maj:t enskildt tillhöriga tomter har Eders Kongl. Maj:t behagat meddela mig, att Eders Kongl. Maj:t vore sinnad förnya Sitt vid föregående tillfällen gjorda erbjudande att i och för Helgeandsholmens ordnande utan ersättning afstå från nämnda tomter.»

Hans Maj:t Konungen behagade härvid yttra:

»Då Jag vid arfskifte efter Min Moder, Enkedrottning Josephina, ensam öfvertagit de Henne tillhöriga fastigheterna N:ris 5, 7, 9 och 11 vid Gamla Norrbro å Helgeandsholmen (N:ris 3—6 i kvarteret Norrbro), om hvilka såväl Min Fader, Konung Oscar I, som Min Moder förklarar, att desamma skulle, när Kongl. hofstallets flyttning komme till verkställighet, varda nedrifna samt tomterna kostnadsfritt till vederbörande upplåtas, vill Jag härigenom medgifva, att, derest Riksdagen vid innevarande års sammanträde antager det förslag till uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen, som blifver af Mig godkänt, ofvan omförmälda byggnader må nedrifvas och tomtplatserna, utan någon ersättning till Mig eller Mina rättsinnehafvare, till staten öfverlåtas för att användas till uppförande å Helgeandsholmen af nytt Riksdagshus med Riksbank; dock under uttryckligt vilkor att, derest bifall till det förslag, som denna dag i afseende å nämnda byggnadsfrågor af Mig beslutas, icke lemnas af innevarande års Riksdag, Jag derefter utan hinder af förestående eller förut gifna löften förbehåller Mig att öfver nämnda lägenheter fritt förfoga.»

Föredragande Departementschefen anförde vidare:

»Vid föregående tillfällen, då frågan om Helgeandsholmens ordnande varit å bane, har anskaffandet af ny plats för *hofstallet* visat sig förbundet med åtskilliga svårigheter. I afseende härå synes det mig icke kunna bestridas, att, då Eders Kongl. Maj:t för befordrande af det nu ifrågavarande byggnadsföretaget afstår från hofstallet å Helgeandsholmen, hvilket eger det för sitt ändamål yppersta läge,

Eders Kongl. Maj:t eger fullgiltigt anspråk, att det nya hofstall, som kommer att i det gamlas ställe uppföras, må såväl erhålla det möjligast fördelaktiga läge som ock i afseende på tidsenlig inredning och öfriga anordningar uppfylla alla berättigade fordringar. Bland de platser, som tid efter annan blifvit för ändamålet ifrågasatta, anser jag den af Eders Kongl. Maj:t redan i nådig proposition den 11 Mars 1881 föreslagna eller den s. k. Artilleriplanen ega företrädet. Afståndet från Kongl. slottet är visserligen icke alldeles obetydligt, men möjlighet att för ändamålet utfinna en slottet närmare belägen plats torde knappast förefinnas, och de med afståndet förbundna svårigheter kunna i väsentlig mån undanrödjas derigenom att, på sätt alltid vid väckt fråga om hofstallets förflyttning till aflägsnare belägen plats varit förutsatt, ett vaktstall för det dagliga behovet uppföres i slottets omedelbara närhet.

Mot hofstallets förflyttning till Artilleriplanen har visserligen blifvit erinradt, att Stockholms stad derigenom skulle beröfvas en af sina öppna platser, äfvensom det blifvande hofstallet förmenats komma att vanpryda den, i synnerhet efter Strandvägens fullständiga bebyggande, framstående plats, det komme att intaga. Med fästadt afseende derå, att den stadsdel, der Artilleriplanen är belägen, å en sida gränsar till en vik af saltsjön och i sin omedelbara närhet eger en offentlig park och ett torg samt i den bakom Artilleriplanen belägna artillerigården innesluter en öppen plats af icke obetydlig vidd, läser emellertid ifrågasvarande stadsdel, äfven efter Artilleriplanens bebyggande, vara att räkna till de i fråga om tillgång till den luftvexling, som genom öppna platser beredes, bäst lottade delar af hufvudstaden. Då vidare Artilleriplanen komme att utåt Strandvägen bebyggas med ett i förhållande till de egentliga stallbyggnaderna fristående boställshus för stallpersonalen, hvilket i fråga om arkitektonisk prydlighet i intet afseende behöfde blifva angränsande byggnader vid samma gata underlägset, samt sjelfva stallet med dithörande lokaler komme att uppföras med all nödig hänsyn dertill, att ingen orenlighet derifrån komme att uttränga å omgifvande gata, kan jag ej heller tillmäta den senare af ofvan anförda anmärkningar större vikt än den förra.

Beträffande kostnaderna för uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen har byggnadskomitén uppgjort följande beräkningar.

Enligt ett af Arkitekten Oskar Erikson den 7 Januari och den 23 April 1884 upprättadt kostnadsförslag för en af honom uppgjord ritning till byggnad för nytt hofstall skulle kostnaden härför uppgå till 1,018,553 kronor 36 öre. Då vid granskning af detta kostnadsförslag kostnaden för sjelfva byggnaden funnits böra ökas med 92,400 kronor samt för markens planering och stallets grundläggning med

106,050 kronor 28 öre, har komitén upptagit sammanlagda kostnaden i rundt tal till kronor 1,200,000: —

Värdet af nuvarande byggnader å Artilleriplanen har enligt den uppskattning, som åtföljde ofvan omförmälda nådiga proposition till 1881 års Riksdag, upptagits till nedannämnda belopp, nemligen för:

kronobageriet	kronor 200,000: —	
förra artilleristallet	„ 35,000: —	
egendomen N:o 6 i kvarteret Bodarne	„ 20,000: —	„ 255,000: —

Då, för beredande å Artilleriplanen af plats för hofstallet, enligt nyssberörda förslag skulle fordras 156,900 kvadratfot och kronan för ändamålet förfogar öfver högst 148,356 kvadratfot, nemligen sjelfva planen 137,900 och tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne, om hvilken tvist, som dock för närvarande hvilar, varit anhängiggjord mellan kronan och staden, 10,456 kvadratfot, måste enligt samma förslag genom byte eller köp derutöfver förvärfvas omkring 8,500 kvadratfot, hvilka efter ett pris af 7 kronor kvadratfoten skulle kosta..... „ 60,000: —

Sammanlagda kostnaden för hofstallets uppförande å Artilleriplanen blefve alltså kronor 1,515,000: —

hvarifrån emellertid borde dragas värdet af den kronans tomt vid östra sidan af Hötorget, som begagnades till vagnbodas för hofstallets räkning och som icke vidare fordrades för detta ändamål, om ett nytt hofstall uppfördes å Artilleriplanen. Då dessa vagnbodas upptoge en yta af omkring 2,700 kvadratfot, hade afdragssumman ansetts kunna sättas till .. „ 25,000: —

då slutliga kostnaden blefve..... kronor 1,490,000: —

Då, enligt hvad jag inhemtat, Chefen för Landtförsvarsdepartementet ansett nödigt, att, derest nuvarande kronobageriet vid Artilleriplanen för beredande af plats åt hofstallet komme att borttagas, medel för uppförande af ny byggnad för ändamålet ansloges, men det syntes mig önskvärdt, att den härigenom uppkommande tillökningen i kostnad för nytt hofstall kunde besparas, anmodade jag i embetsskrifvelse af den 19 Januari innevarande år Öfverintendentsembetet, bland annat, att inkomma med upplysning, huruvida den del af Artilleriplanen, som blefve öfrig, derest det derå befintliga kronobageriet bibehölles, kunde

erbjuda tillräckligt utrymme för uppförande af hofstall med tillhörande byggnader. I skrifvelse af den 8 sistlidne Februari har Öfverintendentsembetet, jemte öfverlemnande af en, med hänsyn till stallets förläggande på föreslaget sätt samt med iakttagande af flertalet vagnbodars förläggande öfver stallen, af Arkitekten L. Peterson upprättad planritning, angifvit ungefärliga kostnaden därför sålunda:

ett fem våningars boställshus, jemte jordvåning, upptagande omkring 950,000 kubikfot à 35 öre kubikfoten,	kronor 332,500: —
stallbyggnader med vagnbodar deröfver och foder- skullar, omkring 1,450,000 kubikfot à 30 öre,	„ 435,000: —
ridhus, omkring 450,000 kubikfot à 25 öre,	„ 112,500: —
gas-, vatten- och afloppsledningar	„ 25,000: —
tillsyn och ritningar	„ 20,000: —
värdet af förra artilleristallet	„ 35,000: —
värdet af byggnaderna å tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne	„ 20,000: —
sammanlagdt kronor	980,000: —
eller med afdrag af värdet å vagnshuset i kvarteret Beridarebanan vid Hötorget	„ 25,000: —
en slutlig kostnad af	kronor 955,000: —

Enligt den öfverlemnade planen vore byggnadskomplexet afsedt att upptaga en yta af omkring 130,000 kvadratfot och erfordrades för genomförande af detta förslag, att af Stockholms stad förvärfvades så stor del af området, som enligt ritningen upptoges af boställshuset jemte skosmedja m. m. och hissar, söder om en å planen prickad linie, såsom vederlag hvarför dock kunde till staden öfverlätas motsvarande areal af områdena emellan östra stallet och Artillerigatan samt af kronobageritomten, sedan i en framtid nytt bageri kunde varda å annan plats uppfördt.

Om Stockholms stad icke skulle åtnöjas med det sålunda föreslagna jordbytet, bör likväl med afseende å det förefintliga behovet för staden att i andra stadsdelar komma i besittning af kronan tillhörig mark svårighet icke möta att bereda det vederlag, som för nu ifrågavarande byggnadsföretag varder erforderligt. Jag tillåter mig i fråga härom erinra, att Eders Kongl. Maj:t den 26 sistlidne Mars, i sammanhang med fastställande af plan för framdragande af gatan »Norr Mälarstrand» öfver södra delen af myntverkets tomt N:ris 1, 2 och 8 kvarteret Bryggaren, förordnat, att handlingarne i ärendet skulle öfver-

lemnas till Finansdepartementet för behandling af frågan om vilkoren för upplåtande af mark från nämnda tomt till gatans utläggande. För detta ändamål skulle af tomten erfordras omkring 24,750 kvadratfot, å hvilket område ej finnas andra kronans byggnader än delar af två uthus, afsedda för förvaring af ved och stenkol. Myntdirektören har ansett området kunna af myntverket undvaras; och Öfverintendents-embetet har hemställt, att vederlag för detsamma måtte beredas kronan, då deraf kunde göras behof vid något dess byggnadsföretag. I förekommande fall skulle såsom vilkor för upplåtelsen kunna föreskrivas, att staden i utbyte lemnade mark vid Artilleriplanen till motsvarande värde, för hvars bestämmande särskild uppskattning torde böra ske.

Efter det Chefen för Kongl. hofstallet af berörda förslag erhållit del och deremot framställt några anmärkningar, har Arkitekten Peterson, med ledning af dessa anmärkningar, uppgjort ett nytt förslag, dervid nödiga förändringar och tillägg iakttagits. Genom nämnda förändringar och tillägg har den förut beräknade kostnaden, 955,000 kronor, ansetts böra ökas med 65,000 kronor till 1,020,000 kronor; och har Chefen för hofstallet funnit den sist uppgjorda ritningen icke gifva anledning till någon väsentlig anmärkning, under förutsättning att den derå upptagna boställsbyggnaden kunde, i enlighet med hvad som uppgifvits, inrymma nödigt antal lokaler för hofstallets såväl befäls- och tjenstepersonal som öfriga behof.

I jemförelse med den af byggnadskomitén beräknade kostnaden för nytt hofstall å Artilleriplanen, 1,490,000 kronor, utvisar alltså det nu genom Öfverintendentsembetets försorg upprättade byggnadsförslaget med deruti sedermera gjorda ändringar en med 470,000 kronor minskad kostnadssumma, hvilken besparing, såsom af det ofvan anförda framgår, till större delen vunnits derigenom, att, med byggnadskomplexens koncentring å en mindre yta, kostnaderna för kronobageriets ersättande och inköp af mark från Stockholms stad bortfallit äfvensom sjelfva byggnadskostnaden minskats.

Om till ofvannämnda kostnadssumma, 1,020,000 kronor, lägges den af komitén enligt Arkitekten Eriksons, af Riksmarskalks-embetet godkända beräkning till 80,000 kronor upptagna kostnaden för uppförande i Kongl. slottets närhet af ett vaktstall för 20 hästar, utvisar summan häraf eller 1,100,000 kronor sammanlagda beloppet af de kostnader, som skulle vållas genom hofstallets förflyttning från Helgeands-holmen.

Värdet af *basarbyggnaden vid Norrbro* har af den med anledning af 1875 års förut omförmälda riksdagsskrivelse tillsatta komité uppskattats till 250,000 kronor. De vilkor, under hvilka basarbyggnaden inne-

hafves, innefattas i nådiga resolutionen den 17 Oktober 1837, enligt hvilken, på samma gång basarens blifvande tomtplats förklarades vara en kronans tillhörighet, Kongl. Maj:t tillät, att en butikbyggnad skulle få på angifvet sätt der uppföras af ett tillämnadt aktiebolag mot vilkor, bland andra, att, om framdeles i vederbörlig ordning beslut skulle fattas att förändra holmen till en öppen plats genom alla derå då befintliga byggnaders borttagande, rättighet förbehölls Kongl. Maj:t och kronan eller Stockholms stad att få inlösa den ifrågavarande byggnaden mot godtgörelse af byggnads- och anläggningskostnaderna, för hvilket ändamål byggnadsberäkningarne, verifierade samt behörigen granskade och godkända, skulle deponeras hos offentlig myndighet för att tjena till efterrättelse vid en sådan möjligen skeende liquid, som skulle verkställas i svenskt silfverspecie efter 1664 års myntfot. I öfverensstämmelse härmed deponerades ock räkningarne hos Öfverståthållareembetet och utvisade en kostnad af 101,521 kronor 95 öre.

Frågan, huruvida genom Helgeandsholmens ordnande på det sätt, som nu är i fråga, förutsättningen för kronans rätt att mot byggnads- och anläggningskostnaderna inlösa basarbyggnaden, kan anses vara för handen, torde få göras till föremål för framtida pröfning, men kostnaden för basarens inlösen torde emellertid här böra upptagas till ofvan omförmälda belopp, 250,000 kronor.

Ersättandet af *tvättinrättningen vid Norrströms norra gren* har af byggnadskomitén beräknats medföra en kostnad af 30,000 kronor.

Då Eders Kongl. Maj:t förklarar Sig utan ersättning afstå från de Eders Kongl. Maj:t enskildt tillhöriga byggnader å Helgeandsholmen samt, enligt hvad ofvan angifvits, kostnaderna för ersättande eller inlösen af öfriga byggnader å holmen upptagits till 1,100,000 kronor för hofstallet, till 250,000 kronor för basarbyggnaden och till 30,000 kronor för tvättinrättningen, skulle alltså sammanlagda kostnaden för Helgeandsholmens befriande från de nu å densamma befintliga byggnader uppgå till ett belopp af 1,380,000 kronor.

Kostnaderna för grundläggning och ordnande af byggnadsplatsen för riksdags- och riksbankshuset hafva af byggnadskomitén beräknats till nedannämnda belopp, nemligen för:

Planering af mark och grundläggning för riksdagshuset	kronor	482,700:—
Uppkörsväg till huset ..	„	47,280:—
Ordnande af stränderna ..	„	759,630:—
Transport		kronor 1,289,610:—

Transport kronor	1,289,610: —	
Den omgifvande markens ordnande	„ 110,750: —	
	kronor 1,400,360: —	
Oförutsedda utgifter m. m., omkring 15 procent,	„ 209,640: —	kronor 1,610,000: —
Härtill komma dels kostnaden för grundläggning för den för Riksbanken afsedda tillbyggnad dels kostnaderna för nya broar till holmen, nemligen:	„ 175,000: —	
Ny bro öfver stallkanalen kronor	60,000: —	
Ny bro i Drottninggatans förlängning	„ 160,000: —	
	kronor 220,000: —	
Oförutsedda utgifter m. m., 15 procent,	„ 33,000: —	„ 253,000: —
då hela kostnaden för byggnadsplatsens grundläggning och ordnande alltså kommer att uppgå till	kronor 2,038,000: —	

Denna kostnadssumma skulle emellertid under vissa förutsättningar kunna komma att något nedbringas.

Sedan, med anledning af den utaf 1872 års Riksdag beslutade utredning af frågan om Helgeandsholmens ordnande, från Stockholms stadsfullmäktige infordrats underdånigt yttrande, om och i hvad mån de kunde vara hugade eller skyldige att deltaga i de med Helgeandsholmens ordnande förenade kostnader, förklarade fullmäktige i underdånig skrifvelse den 2 Februari 1874, att staden icke ville undandraga sig att, i hvad på staden ankomme, medverka dertill, att Helgeandsholmen blefve på ett med holmens läge ändamålsenligt och pryddligt sätt ordnad, men att i frågans då varande skick, innan det kommit till stadsfullmäktiges kunskap, på hvilket sätt holmen komme att ordnas, i hvad mån den komme att upptagas af byggnader för statens räkning, dessa byggnaders läge m. m., staden icke kunde göra några närmare utfästelser än att ikläda sig förbindelse att, i sammanhang med holmens ordnande och sedan de vid dess nordvestra, i strömmen nedskjutande hörn befintliga byggnader blifvit genom statens försorg borttagna, låta afskära detta hörn så, att holmens strand derstädes komme vinkelrätt mot Norrbro, samt i den nya linien uppföra en stenkaj, under förbehåll att denna kaj blefve stadens egendom, äfvensom att, derest holmen blefve på ett tillfredsställande sätt ordnad med öppna, för allmänheten tillgängliga platser, bekosta dessa platsers beläggning

med tjenligt ämne och lyshållningen derstädes. Sedermera hafva väl stadsfullmäktige i underdånig skrifvelse den 10 Januari 1878, afåten med anledning af erhållen nådig remiss å den då ånyo väckta frågan om Helgeandsholmens ordnande, förklarar, att staden, för det fall att riksdags- och riksbankshus komme att å holmen uppföras, icke ville ikläda sig några förbindelser i afseende å holmens ordnande. Äfven om man icke skulle vilja anse, att Stockholms stad genom det laga kraftvunna beslutet af den 2 Februari 1874 iklädt sig lagligen gällande förpligtelse att på sin bekostnad låta afskära Helgeandsholmens nord-vestra hörn och förse holmens norra strand med stenkaï, torde man kunna hysa förhoppning, att Stockholms stad, med afseende på den betydande försköning af staden, som skulle vinnas genom Helgeandsholmens ordnande på föreslaget sätt, icke skall undandraga sig att till ändamålet bidra med kostnaden för de ifrågavarande arbetena, hvilken af stadens byggnadschef uppskattats till 290,000 kronor. Då det emellertid ännu är ovisst, huruvida detta bidrag från Stockholms stad kan erhållas, torde detsamma tills vidare icke böra upptagas såsom en möjlig tillgång vid uppgörande af beräkningarne öfver statsverkets utgifter för byggnadsföretaget.

I byggnadskomiténs uppdrag har icke ingått uppgörandet af beräkningar öfver kostnaden för sjelfva riksdagshusets uppförande öfvan grund. På min anmodan har emellertid sakkunnig person verkställt en uträkning af kostnaden för uppgörandet af ett gemensamt riksdags- och riksbankshus på den af komitéen beräknade grundunderbyggnaden, dervid till utgång för beräkningen lagts ett af Öfverintendenten Zettervall med anledning af en utaf fullmäktige i Riksgäldskontoret år 1873 föranstaltad pristäflan upprättadt, af den utaf fullmäktige för ändamålet tillsatta nämnd prisbelönt förslag till sådant hus. Med antagande att byggnadens grundplan komme att utgöra omkring 83,500 qvadratfot samt att byggnadens medelhöjd från grundens till taklistens öfverkant komme att högst uppgå till 70 fot, erhöles en byggnadsmassa af 5,845,000 kubikfot. Kostnaden för hvarje kubikfot har af bemälde sakkunnige beräknats till 50 öre; och skulle alltså hela byggnadskostnaden öfvan grund uppgå till kronor 2,922,500: —

Om härtill lägges öfvan angifna kostnad för grundläggning m. m.	„	2,038,000: —
och den förut uträknade kostnaden för Helgeandsholmens befriande från derå nu befintliga byggnader	„	1,380,000: —
utvisar slutsumman	kronor	6,340,500: —

Transport kronor 6,340,500: —

totalbeloppet af kostnaden för byggnadens uppförande å nyssnämnda holme.

För utrönande af den verkliga kostnad, det ifrågavarande byggnadsföretaget komme att vålla *statsverket*, bör emellertid nyssnämnda summa minskas med icke obetydliga belopp. Från nämnda summa bör nemligen för sådant ändamål först och främst afdragas värdet af Riksdagens och Riksgäldskontorets nuvarande hus med tillhörande tomter, hvilket värde en år 1880 af riksgäldsfullmäktige tillsatt komité uppskattat för Riksdagshuset till kronor 800,000: — och för Riksgäldskontorets hus „ „ 245,000: —

Vidare och då statsverket komme att såsom entreprenör för Riksbankens räkning gå i författning om anskaffande af den nya lokalen för Riksbanken, skulle naturligtvis statsverket ega att af bankens medel undfå godtgörelse för dess ifrågavarande, för bankens räkning utförda arbete. Denna godtgörelse synes mig lämpligen kunna bestämmas sålunda, att statsverket *dels* af Riksbanken undfår enahanda belopp, eller 1,200.000 kronor, som vid behandlinger år 1881 af den väckta frågan om riksbankshusets uppförande å Helgeandsholmen i betalning för tomten antogs skola erläggas af Riksbanken och hvilket belopp till utbetalande då förordades af bankofullmäktige och banko-

Transport kronor 1,045,000: —

6,340,500: —

Transport kronor 1,045,000: — 6,340,500: —
 utskottet, dels erhåller dis-
 positionsrätt öfver Riksban-
 kens nuvarande tomter med
 derå befintliga byggnader, af
 byggnadskomitén i värde
 uppskattade till 500,000 kro-
 nor. Från statsverkets kost-
 nader för byggnadsföretaget
 böra alltså ytterligare afräk-
 nas:

värdet af Riksbankens nuvarande hus	„	500,000: —	
Riksbankens betalning för tomt å Helgeandsholmen	„	1,200,000: —	2,745,000: —

hvarefter återstår att af statsmedel fyllas kronor 3,595,500: —

Detta belopp, 3,595,500 kronor, uttrycker alltså statsverkets kostnad för uppförande af nytt *riksdagshus*. Af de för bestridande af denna kostnad erforderliga medel finnes redan en betydande del tillgänglig. Såsom jag förut nämnt, egde den vid 1884 års riksdag bildade fond för nytt riksdagshus den 3 sistlidne Januari en behållning af 2,488,973 kronor 29 öre. I den till Riksdagen den 29 sistlidne April aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Eders Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till nämnda fond ytterligare afsätta 200,000 kronor. Under förutsättning af Riksdagens bifall härtill och att detta belopp vid 1888 års början kommer fonden till godo samt med inberäkning af räntor för åren 1887 och 1888, komme fondens behållning vid 1888 års slut, derest anvisning på densamma icke före nämnda tid ifrågakommer, att uppgå till i rundt tal 2,900,000 kronor. Drages från det erforderliga utgiftsbeloppet det sålunda disponibla kapitalet

„	2,900,000: —
erfordras alltså ett ytterligare tillskott af	kronor 695,500: —
Transport	kronor 695,500: —

Transport kronor 695,500: —

Förut har jag anført, att för åtskilliga af statens embetsverk, som sakna egna lokaler, betydliga belopp måste erläggas i hyror, hvarföre god hushållning syntes fordra, att åtgärder snart vildtoges för anskaffande af nya embetsverkslokaler. Den naturligaste utvägen att afhjelpa detta byggnadsbehof lærer, såsom äfven förut antydts, vara att för ändamålet använda de genom Riksdagens och Riksgäldskontorets flyttning ledigblifvande byggnaderna. Om Riksdagen skulle välja denna utväg att tillgodose de kraf på nya embetsverkslokaler, som oundgängligen inom kort måste ställas på Riksdagen, måste emellertid det ofvan från kostnaderna för riksdagshusets uppförande afräknade värdet å nyssnämnda byggnader tilläggas det anslagsbelopp, som komme att erfordras för de sålunda utvidgade byggnadsfrågornas genomförande, hvarföre till kostnaderna för riksdagshuset måste läggas ett belopp af.....

„ 1,045,000: —

Skulle Riksdagen, i betraktande af den blifvande riksdags- och riksbanksbyggnadens monumentala karakter, anse önskligt, att byggnadens fasader blefve fullständigt beklädda med ädelt material, såsom huggen sten m. m., tillkomme härför, enligt ofvanbemälde sakkunniges beräkning, en ökad kostnad af

„ 544,500: —

lärande detta belopp tillsammans kronor 2,285,000: —

utgöra maximum af de tillskott, som af Riksdagen behöfver, utöfver de i statsverkspropositionen till utgörande föreslagna 200,000 kronor, för ändamålet ytterligare anvisas, dervid jag torde få i minnet återkalla, att, då värdet af nuvarande riksdagshuset samt af Riksgäldskontorets hus, sammanlagdt 1,045,000 kronor, icke upptagits bland tillgångarne för byggnadsföretaget af den anledning att dessa hus ansetts böra disponeras till lokaler för embetsverk, det för sjelfva riksdagshusbyggnaden ytterligare behöfliga tillskottet egentligen utgör endast högst 1,240,000 kronor.

Derest hvad jag ofvan anført vinner Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, förekommer till afgörande frågan om de åtgärder, som närmast må vara att vidtaga för de väckta byggnadsplanernas realiserande.

Då, såsom af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 10 Juni 1883 framgår, Riksdagens anhållan om Eders Kongl. Maj:ts medverkan i denna fråga icke afsett uppförandet af sjelfva byggnaderna, lärer annat icke böra ifrågasättas, än att Riksdagen sjelf kommer att genom sina delegationer härom gå i författning.

I fråga om de för byggnadsföretagets utförande erforderliga penningemedel förekommer, att, då den under Riksgäldskontorets förvaltning stående fonden för nytt riksdagshus redan erbjuder tillräckliga tillgångar för bestridande af de under den närmaste tiden erforderliga kostnader för byggnadsföretaget, för närvarande ingen framställning behöfver göras till Riksdagen om anvisande af ytterligare medel för ändamålet, utan lärer frågan om sättet för anskaffandet af det utöfver redan befintliga tillgångar erforderliga tillskottet få göras beroende på framtida pröfning.

Deremot lärer angeläget vara, att fullständiga ritningar med kostnadsförslag till den blifvande riksdags- och riksbanksbyggnaden så snart som möjligt upprättas, och torde med afseende å de betydliga förarbeten härför, som redan förefinnas uti de år 1874 prisbelönda förslagen till sjelfva byggnaden samt uti de af byggnadskomitén verkställda utredningar angående kostnaden för grundläggning m. m. af byggnadsplatsen, möjlighet finnas, att nämnda ritningar och kostnadsförslag kunna föreläggas redan 1888 års Riksdag. Dervid borde äfven uppgöras alternativt kostnadsförslag med tillhörande ritningar, afseende byggnadsfasadernas beklädande med ädelt material.

I öfrigt torde åtgärder redan nu böra vidtagas för den blifvande byggnadsplatsens beredande för ändamålet genom derå nu befintliga byggnaders undanskaffande. För sådant ändamål lärer Riksdagens medgifvande böra äskas ej mindre dertill, att de belopp, som kunna blifva i vederbörlig ordning bestämda att erläggas i lösen för basarbyggnaden å Norrbro samt tvättinrättningen i Norrström, må få utgå af fonden för nytt riksdagshus, än äfven dertill att nytt hofstall må uppföras på Artilleriplanen samt att kostnaden därför äfvensom för uppförande eller anordnande på annat sätt af ett vaktstall i Kongl. slottets närhet må få utgå af fonden för nytt riksdagshus. Kostnaden för uppförande af hofstallet är förut i beräkningarne upptagen till 1,020,000 kronor. I detta belopp ingår dock såsom utgift värdet af förra artilleristallet och byggnaderna å tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne med 55,000 kro-

nor, under det afdrag skett med 25,000 kronor för värdet af en tomt i kvarteret Beridarebanan, som användes för hofstallets räkning och efter den nya stallbyggnadens uppförande blir öfverflödig. Den egentliga byggnadskostnaden bestiger sig således till 990,000 kronor. Kostnaden för vaktstallet är beräknad till 80,000 kronor. Från fonden för nytt riksdagshus bör äfven utgå den till sammanlagdt 55,000 kronor beräknade kostnaden för ersättande af förra artilleristallet å Artilleriplanen äfvensom för inlösen af byggnaderna å egendomen N:o 6 i kvarteret Bodarne. Dessutom erfordras Riksdagens samtycke till verkställandet af ofvan omförmälda, för beredande af byggnadsplatsen för hofstallet ifrågasatta byte af mark vid Artilleriplanen mellan kronan och Stockholms stad. Som kronans tomt å Artilleriplanen redan i och för sig erbjuder tillräckligt utrymme för hofstallet, men tomtens genom egoutbytet afsedda förläggande i en redigare figur skulle medgifva dess bebyggande på ett vida prydligare sätt, lärer från Stockholms stads sida intet hinder mot det ifrågasatta bytet böra komma att möta.

Hvad slutligen angår den för hofstallets räkning disponerade tomten i kvarteret Beridarebanan vid Hötorget, torde frågan, huruvida den skall användas för annat statsändamål eller försäljas, böra efter vidare utredning göras till föremål för särskild pröfning närmare den tid, då densamma skall af hofstallet frånträdas.

Under åberopande af hvad jag i ämnet anført, tillåter jag mig hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville i nådig proposition föreslå Riksdagen att besluta,

1:o) att en för inrymmande af Riksdagen, Riksbanken, Riksgäldskontoret och Justitieombudsmansexpeditionen afsedd byggnad må uppföras å vestra delen af Helgeandsholmen;

2:o) att Artilleriplanen, eller den del af Artillerigården, som är belägen emellan Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibyllegatorna, äfvensom erforderlig del af tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne må, efter afördjande af det å Artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande af nytt hofstall, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallsanläggningen med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid Artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt;

3:o) att Riksdagens och Riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och Riksgäldskontorets afflyttning från desamma dispo-

neras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka sakna egen lokal;

4:o) att såsom godtgörelse för upplåtelse af tomt å Helgeandsholmen för den del af ofvan omförmälda byggnad, som är afsedd att inrymma Riksbanken, äfvensom för uppförande af ifrågavarande del af byggnaden må af Riksbankens medel till fonden för nytt riksdagshus öfverlemnas ett belopp af 1,200,000 kronor, äfvensom att efter samma byggnadsarbetes fullbordande dispositionsrätt öfver Riksbankens nuvarande tomter med derå befintliga byggnader tillägges statsverket;

5:o) att fullständiga ritningar med kostnadsförslag till ofvan omförmälda byggnad å Helgeandsholmen må genom Eders Kongl. Maj:ts försorg upprättas och derefter till Riksdagen öfverlemnas samt att de för upprättandet af ifrågavarande ritningar och kostnadsförslag erforderliga utgifter må få af tillgångarne i fonden för nytt riksdagshus bestridas; samt

6:o) att af samma fond må utgå *dels* de belopp, som kunna i vederbörlig ordning varda bestämda att erläggas i lösen för basarbyggnaden å Norrbro och den i Norrström utmed Helgeandsholmens norra strand befintliga tvättinrättning, *dels* intill ett belopp af högst 990,000 kronor kostnaden för uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen äfvensom af högst 80,000 kronor för uppförande eller auordnande på annat sätt af ett vaktstall i Kongl slottets närhet, *dels ock* de till sammanlagdt 55,000 kronor beräknade kostnaderna för ersättande af det för landtförsvarets behof disponerade förra artilleristallet vid Artilleriplanen och för inlösen af byggnaderna å egendomen N:o 6 i kvarteret Bodarne.»

Hvad föredragande Departementschefen sålunda anført och hemstält, deruti statsrådets öfrige ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle i öfverensstämmelse dermed nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan — — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

G. Louis De Geer.